
HUSMANDSLIV PÅ 11 TØNDER LAND

Af Poul Christensen, Strib

Anna og Simon Hansen overtog i 1926 lod nr. 6 af Billeshaveudstykningsen. De og 12 andre statshusmandsfamilier startede på nybyggermanér en ny tilværelse. Beskedne kår var det, men med slidsomt arbejde fik familien sit udkomme og et godt liv op gennem 1930'erne, 40'erne og 50'erne og overskud til at virke i husmandsbevægelse og sogneråd.

*"På det jævne, på det jævne,
ikke i det himmelblå,
der har livet sat dig stævne,
der skal du din prøve stå".*

H.V. Kaalund

En lærke slår sine triller i luften over marken, men den hører Simon Hansen ikke. Han harver og støder igen på stenen, der rager op i muldlaget. Det må jeg gøre noget ved senere, tænker han. Han bøjer sig ned, løfter den lejede harve og hypper på den ligeledes lejede hest. Snart må han igen standse og løfte harven, så han kan befri tænderne for endnu en samling senegræsstængler med grønne spirer. Han har travlt med at få sine 11 tønder land gjort klar til at så byg og havre, græs og roer, så han kan få foder til heste, grise og køer til efteråret. Så snart forårsarbejdet er overstået, går han i gang med at bygge stuehus, stald og lade oppe ved Røjleskovvejen for enden af sin smalle jordstrimmel, der slår et knæk ved den store underjordiske sten og nærmest ligner en boomerang.

Anna og Simon Hansen overtog jorden den 26. marts 1926. Ved lodtrækningen fik de lod nr. 6 af de 13 statshusmandsbrug, som herregården Billeshaves jord nord for Strib blev til. Det udløste et lån på

10.500 kr., som skulle bruges til at etablere sig for: bygge stuehus, stald og lade, købe såsæd, husdyr, maskiner og redskaber.

Familien bestod desuden af seks måneder gamle Inger og Simons forældre, Karen Marie (57 år) og Jens Hansen, 65 år og aldersrentenyder, som flyttede ind i soveværelset, da stuehuset stod færdigt. Indtil da blev de alle boende i Middelfart og cyklede frem og tilbage.

Det var hårdt arbejde for alle familiemedlemmer fra tidlig morgen til sen aften. Jorden var misligholdt. Det mærkede de især med de enorme mængder senegræs. Det samlede de efter harven med river i bunker og kørte det læs på læs i en trillebør op til vejen og smed det ned i den dybe mergelgrav.

Simon lejede en lille såmaskine, og korn og frø kom i jorden. Nu kunne han gå i gang med at bygge. Han gravede ud til stuehuset på ca. 100 m².

HUSMANDSLIV PÅ 11 TØNDER LAND

Af Poul Christensen, Strib

Anna og Simon Hansen overtog i 1926 lod nr. 6 af Billeshaveudstykningsen. De og 12 andre statshusmandsfamilier startede på nybyggermanér en ny tilværelse. Beskedne kår var det, men med slidsomt arbejde fik familien sit udkomme og et godt liv op gennem 1930'erne, 40'erne og 50'erne og overskud til at virke i husmandsbevægelse og sogneråd.

*"På det jævne, på det jævne,
ikke i det himmelblå,
der har livet sat dig stævne,
der skal du din prøve stå".*

H.V. Kaalund

En lærke slår sine triller i luften over marken, men den hører Simon Hansen ikke. Han harver og støder igen på stenen, der rager op i muldlaget. Det må jeg gøre noget ved senere, tænker han. Han bøjer sig ned, løfter den lejede harve og hypper på den ligeledes lejede hest. Snart må han igen standse og løfte harven, så han kan befri tænderne for endnu en samling senegræsstængler med grønne spirer.

Han har travlt med at få sine 11 tønder land gjort klar til at så byg og havre, græs og roer, så han kan få foder til heste, grise og køer til efteråret. Så snart forårsarbejdet er overstået, går han i gang med at bygge stuehus, stald og lade oppe ved Røjleskovvejen for enden af sin smalle jordstrimmel, der slår et knæk ved den store underjordiske sten og nærmest ligner en boomerang.

Anna og Simon Hansen overtog jorden den 26. marts 1926. Ved lodtrækningen fik de lod nr. 6 af de 13 statshusmandsbrug, som herregården Billeshaves jord nord for Strib blev til. Det udløste et lån på

10.500 kr., som skulle bruges til at etablere sig for: bygge stuehus, stald og lade, købe såsæd, husdyr, maskiner og redskaber.

Familien bestod desuden af seks måneder gamle Inger og Simons forældre, Karen Marie (57 år) og Jens Hansen, 65 år og aldersrentenyder, som flyttede ind i soveværelset, da stuehuset stod færdigt. Indtil da blev de alle boende i Middelfart og cyklede frem og tilbage.

Det var hårdt arbejde for alle familiemedlemmer fra tidlig morgen til sen aften. Jorden var misligholdt. Det mærkede de især med de enorme mængder senegræs. Det samlede de efter harven med river i bunker og kørte det læs på læs i en trillebør op til vejen og smed det ned i den dybe mergelgrav.

Simon lejede en lille såmaskine, og korn og frø kom i jorden. Nu kunne han gå i gang med at bygge.

Han gravede ud til stuehuset på ca. 100 m².

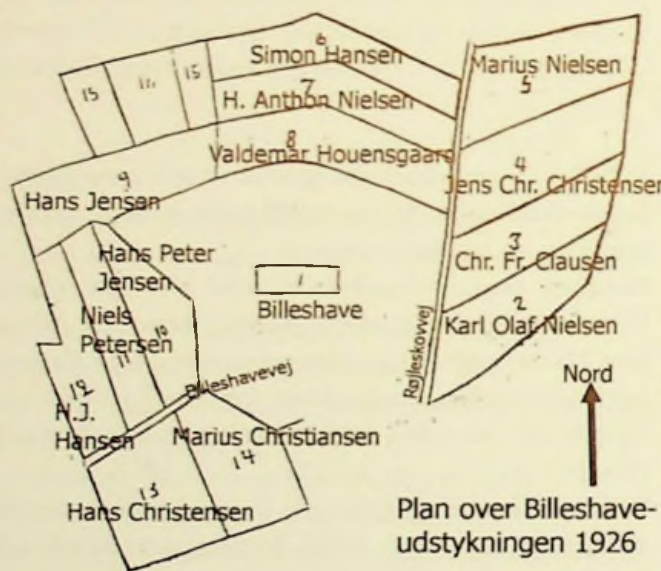
Billeshaveudstyknngen 1926

Rigsdagen vedtog i 1919 loven om lens-, stamhuses- og fideikommisgodsers overgang til fri ejendom. Det betød, at stamhuset Hindsgavl skulle afgive jord til statshusmandsbrug. Fænøgaard blev udset til formålet. Men det undgik ejeren, Carl Lawaetz, ved at købe Billeshave af enkefru Hey for 300.000 kr. 193 tønder land af Billeshaves jord blev til husmandsjord.

Jorden blev opdelt i 16 lodder. Nr. 1 forblev Billeshavejerd. Lodderne 2 til 14 (13 lodder) blev nye statshusmandsbrug. De to sidste lodder blev tillægsjord, som gik til eksisterende landbrug på egnen.

De 13 lodder på hver ca. 11 tønder land blev ved lodtrækning fordelt til 13 familier den 26. marts 1926. Med hvert lod fulgte et statslån på 10.500 kr. Kun 8.000 skulle forrentes med 4½ %. Efter tre år skulle der betales afdrag af hele lånet.

Jorden var forsømt og af blandet bonitet. Fra god muldjord til ret sandet jord, som er karakteristisk for Røjlehalvoen, hvor ismasserne i sidste istid har rodet rundt i jorden.

Den bomstærke murerarbejdsmand gravede et mere end to meter dybt hul til kælderen. De mange trillebørlæs blev hældt i mergelgraven, som dog stadig fremstod som en fordybning i enden af det, som skulle blive til haven. Han bar cementsten til mureren, og huset voksede dag for dag. Det blev

indrettet med en baggang med nedgang til kælderen under køkkenet, hvor der blev indrettet spisekammer. Der var en indgang til køkkenet. Her skulle familien spise deres måltider til daglig og få varmen fra et jernkomfur med en vandgryde i. Der var en stue med en kakkelovn. Derudover var der ikke andre opvarm-

Den nyopførte ejendom ca. 1928 med kålhave og frugttræer i forgrunden.
(Foto udlånt af Svend Erik Rasmussen).

Anna og Simon Hansen, sølvbryllupsbillede i stuen 1949. De sidder i stuen i de møbler, de året før købte brugt af slagter Carl Hansen i Røjle.
(Foto udlånt af Svend Erik Rasmussen).

Anna og Simon Hansen

Hans Simon Hansen blev født i Ørsted sogn i 1893. Blev i 1924 gift med Anna Kirstine Jørgensen, født i 1895 i Udby sogn. Han arbejdede som murerarbejdsmand i Middelfart, inden han og Anna overtog lod nr. 6 af Billeshavecudstykningsen i 1926.

Simon Hansen gik med brask og bram ind i arbejdet i husmandsbevægelsen. Først i den lokale bestyrelse, hvor han blev formand i 1937, så i kredsbestyrelsen, hvor han også blev formand i 1939. Han viste gerne sit veldrevne landbrug frem til markvandring og til gæster.

Som mange husmænd var han medlem af Det radikale Venstre, som havde store tilslutning på Nordvestfyn og i Vejlbys-Strib Kommune. Han kom i sognerådet. Ved valget i maj 1943 var Det radikale Venstre fortsat det største parti i sognerådet med fire mandater. Simon blev genvalgt med 73 personlige stemmer og blev sognerådsformand. Samtidig opgav han sine poster i husmandsforeningen. Han fortsatte som sognerådsmedlem i perioden 1946-50.

Anna og Simon fik deres udkomme af husmandsstedets 11 tønder land. De havde ikke som flere naboer/kolleger lønnet arbejde ved siden af. Arbejdet i husmandsforeningerne var ulønnet. Da han blev sognerådsformand fik han af kommunen installeret telefon, Røjle nr. 109, og modtog et vederlag på 450 kr. om året.

Anna Hansen var en aktiv medhjælpende hustru. Hun var heller ikke bange for at tage fat på det slidsomme arbejde i mark og i stald. Hun satte en ære i, at alt var i orden hos dem.

Parret fik to børn. Inger Marie i 1925 og Jens Ove i 1933. Anna døde i 1972. Simon døde i 1976.

ningskilder i mange år. I enden mod syd var der to værelser. I det største skulle bedsteforældrene have stue og soveværelse, det andet blev Anna og Simons

soveværelse. Midt i nordfacaden var den fine indgang med en entre.

Stald- og ladebygningen blev bygget sammen med

stuehuset. Fra bagindgangen gik en dør ind til bryggerset, hvor der blev installeret en gruekedel. I den anden side af sydenden var der et alt-muligt-rum og et lokum. Fra alt-muligt-rummet kom man ind i stalden. Til venstre var der to stier til smågrise. Derefter syv båse til køer og en bås til kalve. Til højre to stier til søer, staldindgang med en passage og to båse til heste og roerum med en lem i væggen ud til laderummet for nordenden af bygningen. Her var en port i begge sider, så man kunne køre igennem med en vogn, når man skulle læsse roer af eller række kornneg op på loftet over stalden. Her blev senere installeret en kværn, og tærskværket fik sin plads her. Med ajlebeholderen som fundament byggede de et hønsehus. Vand til husholdning og dyr pumpede de op fra en brønd nede i haven og bar det ind i køkken, vaskehus og stald i spande og junger. Da de flyttede fra Middelfart hen på efteråret, kunne de om aftenen, når dagens arbejde endelig var slut, tænde en petroleumslampe inde i huset og slappe lidt af.

Simon svang leen

Da byggearbejdet var færdigt, kunne Anna og Simon gøre byggeudgifterne op til 7.500. Når det ikke blev dyrere, skyldes det familiens og især Simons egen indsats. Der var også penge fra lånet til at købe husdyr og maskiner.

Men først skulle høsten overstås. Markerne blev indrettet med syv-marks skifte. To med græs, to med roer og tre med korn. Hø blev slået med le. Simon svang også leen den første høst, da byg og havre var høstklar. Anna bandt negene, som blev sat i stakke. En tønde land kunne de nå på en god dag. De lejede en vogn til at køre kornet hjem. Senere kom der roer i roerummet.

Nu kunne de købe dyr. Et par søer og fem røde køer

i første omgang. Køerne kostede 200-300 kr. stykket. De to heste kostede hver 300 kr. De var brune og lignede islændere. Hoppen fik navnet Tulle og vallakken Fritz. Dem tjente han en ekstraskilling på ved at leje dem ud. Han købte et andelsbevis i Røjle Mejeri, som han derefter leverede mælk til.

Det første år lejede han et tærskværk, der skulle trækkes med håndkraft.

- Det var strengt, sagde den stærke husmand, da han i 1973 fyldte 80 år.

Næste år købte Simon et tærskværk og sammen med en nabo en hestegang, så de ikke længere selv skulle trække tærskværket.

Hestegangen er stillet op ude på gårdspladsen. Tulle og Fritz er spændt for, og Jens driver de to heste rundt. Tænder på tandhjul griber ind i hinanden inde i midten af omgangen. Derfra udgår en snurrende aksel, der går ind til tærskværket inde i laden og en rem får tærskværkets cylinder til at snurre rundt og sold til at bevæge sig frem og tilbage i hurtige bevægelser. De har kastet neg ned fra loftet. Simon tager negene et efter et, løsner det omviklede stråbånd og fodrer tærskværket forsigtigt, så cylinderen ikke mister hastighed. Kernerne falder gennem soldene, kommer ind i hejseværket og rutsjer derfra ned i en sæk, bundet om en tud. Avnerne samles på et sold og glider ned til avnblæseren, som puster dem gennem rør op på loftet til et aflukke af lægter beklædt med tomme salpetersække. Halmen glider gennem den nedadhældende halmryster inde i værket og ender på ladegulvet. Her står Anna og kratter halmen sammen i bundter, snor et halmbånd om og stabler knipperne i små stakke.

De holder tærskepause, heste og folk. Anna går op på loftet og kaster flere neg ned, og Simon forker halmknipperne op til Anna. Kornsækkene tager Simon på nakken, går over gårdspladsen, tager stigen op på stuehusloftet, hvor der er

hornmagasin. De fleste af de 40-50 sække, som tærskværket fylder hvert år, går han den tur med. Frem og tilbage.

De købte mere. En kassevogn, så de ikke længere skulle leje en vogn. En roerasper og en hakkelse-maskine, begge til håndkraft. De købte en kværn, som hestene trak i hestegangen. I de følgende år lejede han hos en nabo en aflægger til at skære kornet af. Anna fik høns og begyndte at sælge æg til Røjleskov Brugs. Køkkenhaven var blevet anlagt ude i marken op til haven. Familien blev selvforsynende med de fleste madvarer. Anna fik også anlagt en have syd for stuehuset på den skrånende grund. Hun plantede et væld af buske og blomster. For enden af haven var mergelgraven blevet en fordybning med en rødthorn midt i og hortensiaer ud til skellet.

Arbejdsdag fra kl. seks morgen til syv aften

Anna og Simon var kommet godt i gang. Arbejdsdagen begyndte sædvanligvis kl. seks om morgenen.

Anna, Jens Ove og Inger i haven sommeren 1939, hvor den er vokset godt til. Foran dem dækslet til den brønd, som de fik vand fra de første år. Der er gange, kantet med buksbom. I bedene stauder og blomster. (Foto udlånt af Svend Erik Rasmussen).

Køer, heste og grise skulle fodres. Der skulle muges og strøs. Køerne skulle malkes. Foråret og høsten var de rigtig travle perioder og længere arbejdsdage. Der var noget at se til hele tiden. De hakkede roer. Køerne skulle på græs og flyttes. Høet skulle slås, vendes og køres hjem. Roer tages op og køres hjem. De kørte møg ud og spredte det på markerne. Markerne skulle pløjes. Kornet tærskes, så der hele tiden var foder til dyrene. Bygninger og redskaber vedligeholdes.

De fik flere køer. Slagteren i Røjle købte tyrekalvene for en billig penge. Kviekalvene blev lagt til. Der blev handlet med kvier og køer, så besætningen blev forbedret. En dag blev en rød ko krydset med en jersey-tyr. Det kom der mere mælk ud af, og Simon kom hjem fra dyrskuet i Nørre Aaby med mange æres- og førstepræmier.

I 1930 købte Simon en petroleumsmotor, der skulle trække tærskværk og kværn. Der blev bygget et lille skur til den for enden af laden. Når blæselampen havde varmet motorens glødehoved op, drejede man håndsvinget rundt. Djuung, djuung, sagde det, og motoren kørte. Et remtræk gik gennem muren til værk og kværn. Tærskværket fik en pakker, og der blev sat en slidske til, så værket skubbede halmen op på loftet. Anna, en bedsteforælder eller Inger tog halmen fra, favnfuld efter favnfuld, og stablede den løse halm.

Nu skal den store sten væk. Vi er nok i sidst i 1920'erne. I nogle efterårsdage har Simon gravet en to meter dyb rende omkring stenen, som viser sig at være kæmpe stor. Han sender bud efter Røjleskovsmeden, Niels Chr. Hansen. Han har forstand på, hvordan man fjerner en sådan sten, og har tilladelse til at bruge dynamit. Mange naboer er stimlet sammen for at overvære sprængningen. Smeden lægger

dynamit rundt om stenen og tænder luntten. Alle går i dækning i behørig afstand. Der lyder et brag, men da rogen har lagt sig, står stenen uskadt tilbage.

Simon graver mere, og nogle dage senere kommer smeden tilbage med en endnu større portion dynamit. Nu foregår det i al ubemærkethed uden nysgerrige tilskuere. Smeden tænder luntten, og mens den hvæser, løber han og Simon over bag nogle træer i skellet. Der lyder et kæmpe brag, jord og stenstumper flyver gennem luften. Kæmpestenen er slået til skærver og blokke. De ligger omkring på marken og de største i hullet. Naboerne kommer og hjælper til. De kører 6-7 kassevognfulde læs hjem til gården. De store blokke bakser de med løftestænger, kæder og hestekraft samt en god portion håndkraft op på et stort træbræt, som Tulle og Fritz bruger alle deres kræfter på at trække hjem. Mange år senere vil sønnen, Jens Ove, med en frontlæsser på sin gravemaskine fjerne de store blokke fra ejendommen. Frontlæsseren kan løfte 700 kg. To må han lade ligge. De er for tunge.

Og så har Jens Ove fået fortalt, at der var hugget et kors på stenen. Men det ville hans far ikke melde videre, for han ville ikke have arkæologer til at forsinke fjernelsen af stenen.

Noget af en revolution

Seks naboer oprettede i 1934 et lille vandværk på Anton Nielsens jord ud til Røjleskovvej. Nu fik de lagt vand ind i husene – til køkken og vaskehus samt til stalden hos Anna og Simon. Endnu en forbedring midt i en tid, hvor landbrugskrisen havde hærget i flere år. Som i det øvrige landbrug – og samfundet i det hele taget – var der smalhals. Anna og Simon klarede sig igennem, sikkert med en blanding af dygtighed, sparsommelighed og flid. Men engang stod der et minus på 400 kr. i brugsbogen, og så var Annas æggepenge modregnet.

- Dem betaler I, når I kan, sagde uddeler Nielsen, som senere fik sine penge.

I hvert fald en enkelt af de oprindelige husmænd gav op i den svære tid. Mange måtte tage ekstrajob: en mælkerute, små job i perioder som reservepost, daglejer osv. Tiderne blev bedre.

Livet på husmandsstedet blev også præget af, at Simons far døde i 1933 og hans mor i 1939. I løbet af 1930'erne og 40'erne blev børnene større og begyndte at hjælpe til i landbruget. Det var der også brug for, for Simon brugte mere og mere tid på sit arbejde i husmandsforeningen og sognerådet. Mange dage måtte Anna også malke og fodre om aftenen, når Simon var til møde.

Sidst i 1930'erne sendte de bud efter en elektriker for at få lagt strøm ind. Han trak kabler fra elmasten på vejen hen til stuehusets østgavl. Elektrikeren rumsterede oppe på loftet. Han borede og hamrede. Ledninger kom i rør, der gik ned i hvert rum i stuehuset til en afbryder og hen til et lampested i loftet. Han fortsatte ovre i stalden. Efter nogle dage kunne de bare trykke afbryderknappen ned, og der kom lys i stuen eller i stalden fra en elektrisk pære. Og knappen op, så slukkede lyset. Tiden med petroleumslamper og flagermuslygter og meget familien rundt i mørke i hus og i stald var forbi.

- Det var noget af en revolution, siger Jens Ove i dag.

De fik også lagt kraft ind, alt sammen fra Middelfart Elværk. De udskiftede petroleumsmotoren og købte sammen med en nabo en elektromotor. Den blev forsynet med et par gummihjul, så den let kunne flyttes.

Kolde vinteraftener foran kakkelovnen

Den 9. april 1940 blev Danmark besat af tyske tropper. Det betød stilstand i udviklingen af landbruget og mangel på mange varer, men også gode priser på landbrugsvarer. Det gav ekstra arbejde for sognerådsformanden, som skulle administrere ratione-

Tulle og Fritz foran kassevognen i ca. 1946-47, Simon (forrest) og Jens Ove kører foderroer hjem. (Foto udlånt af Svend Erik Rasmussen).

Lise, Lasse og en nabohest foran selvbinderen 1948-49. Simon på selvbinderen, københavnendrenge Børge Skjoldager og Jens Ove. (Foto udlånt af Svend Erik Rasmussen).

Simon holdt af natur og jagt. Søndag forniddag i sæsonen gik han på jagt, her (til venstre) sammen med gartner Harald Hansen (Simons svoger), på tillagsjorden sidst i 1940'erne. Så vankede der hare- og fasansteg på middagsbordet. (Foto udlånt af Svend Erik Rasmussen).

ringsmærker på en lang række varer. De havde også fået radio og hørte BBC's udsendelser på dansk. I de sidste måneder af besættelsen, da Gestapo var ved at optrevle den vestfynske modstandsbevægelse, skjulte de en frihedskæmper fra Middelfart.

En enkelt investering blev dog mulig. Sammen med tre naboer købte Simon en selvbinder for 600 kr. Tre heste skulle der til for at trække maskinen gennem kornmarken og få knive, sejl og binder til at spy bundne neg ud på stubmarken.

Kolde vinteraftener – og dem var der mange af i de år – sad Anna, Simon og Jens Ove på spisebordsstole i en halvcirkel foran kakkellovnen i stuen med benene oppe på en fjerde stol og lod sig gennemvarme. Endelig en hyggestund sammen, inden de skulle ind i de kolde værelser og sove.

Jens Ove var nu ene barn tilbage. Efter syv års skolegang i Røjle-Taarup Skole blev Inger konfirmeret i 1939 og kom ud at tjene. I nogle vinterdage under krigen tog Simon sig tid til at lave et par ski til Jens Ove. Han høvlede to brædder ul og spidsede dem i snuden. Så kogte han dem i grukedlen. Han gik op på loftet med de varme og bøjelige brædder, satte dem i rullen og spændte dem fast, så forenden buede om trærullen. Efter fem dage havde Jens Ove et par ski, som han bandt på sine gummistøvler. Men skiene tabte facon, og de kunne også let ryge af støvlerne. Efter et par år fik han sit livs julegave. Et par rigtige ski og skistøvler. Med dem kun han bedre suse ned ad stien fra parkeringspladsen ved Røjle Klint til et stykke ud på det frosne vand på Lillebælt.

70 kg på nakken som 14-årig

Efter befrielsen i 1945 blev det muligt at forbedre landbruget. I 1946 forlængede han laden, og i den ene side af loftet blev der indrettet kornmagasin.

Nu skulle de ikke længere bære kornet over på loftet i stuehuset. Kværnen blev flyttet ind under kornmagasinet, så kunne kornet næsten af sin selv gennem et hul i loftet løbe ned i kværnen og blive til grut.

Men kornsækkene skulle op på kornmagasinet, når det var tærsket. Og der var kommet flere sække end i de første år. Byg- og havremarkerne kastede flere fold af sig. 14-årige Jens Ove tog sin tørn.

Sækkene med nytærsket byg står på gulvet ved siden af tærskværket. Han bakser en sæk op på sækkeløfteren. Med alle sine kræfter drejer han håndtaget og hæver brættet med den 70 kg tunge jutesæk til ryghøjde. Han stiller sig med ryggen til sækken, løfter venstre arm op og griber fat om tutten. Han tager en dyb indånding og bøjer lidt ned i knæene og lidt frem i én bevægelse. Han retter sig op, og sækken hviler på den unge mands nakke. Han går hen til trætrappen. Forsigtigt skridt for skridt stiger han op ad trappen, kigger ned og sikrer, at han har godt fodfæste. På det næstøverste trin griber han med højre hånd fat i det kraftige tov, der hænger ned fra et spær. Han kommer op og går ind på gulvet. Han bøjer sig frem og lidt ned og slipper grebet om tutten. Bygkernerne fosser ud af sækken. Han bøjer sig mere og tømmer sækken på gulvet, hvorfra en støvsky rejser sig fra kornbunken. Så går han ned efter den næste sæk.

Jens Ove var i konfirmationsalderen og havde i flere år taget sin tørn. Allerede som syv-otte-årig kunne han betjene en letharve og en plov med to heste foran. Endnu før begyndte han at hakke roer og vende hø. Han hakkede hakkelse og raspede roer – med håndkraft. Sådan var det. Alle var i sving med

Jens Ove og Simon kørt roer ind fra kulen en vinterdag ca. 1949. Lasse og Lise foran vognen. (Foto udlånt af Svend Erik Rasmussen).

det, de kunne. Som 10-årig kørte han sin første tur alene i charabancen, da han med Tulle og Fritz hentede to tanter på Røjle Station. For den bedrift indkasserede han en to-krone af tanterne. Og nu bar han tunge sække med korn.

- Når vi først fik "tævet" på det, var det ingen sag, siger Jens Ove i dag, og han mener ikke, han har taget skade af det.

Farvel til Tulle og Fritz

Tulle og Fritz har tjent familien godt i over 20 år, og nu gik det mod enden for de to dyr. En dag kom slagterne fra Røjle og Kauslunde. De trak hestene ud på marken. Her blev de skudt, og de to slagtere fik hver en hest, som blev kørt væk i Røjle-slagterens varebil.

- Jeg gemte mig. Det skulle jeg ikke opleve, husker Jens Ove.

Forinden havde Simon købt to nye heste. Simon, nabo Richard Jespersen og Jens Ove cyklede en sommerdag til Skovby ved Bogense, hvor en heste-

Anna og Simons ejendom sommeren 1950. Bemærk trappen på skråningen midt i haven. Ude til venstre er der en lys stribe med hindbær og bag ved en række rødpil. Op til jul skar de tynde 40 cm lange grene af træerne og satte dem i vand indendørs. De spirede, og inden gartner Hansen i Strøb og andre overtog dem bundtvist juledekorationer, "smuttede" de hinden af de bristefærdige rakler. (Foto udlånt af Svent Erik Rasmussen).

handler havde tre heste til salg. En kæmpestor hest og to nordbakker. Naboen fik den store, og Simon de to nordbakker. De trak de tre heste og cyklerne den lange vej hjem. De holdt en pause hos familie i Baaring, hvor de blev budt på middagsmad. De to nye heste fik navnene Lise og Lasse.

Nogenlunde samtidig købte Simon sin første rene jerseyko, som fik navnet Lille Gormsen efter sælgeren, gårdejer Gormsen i Gamborg. Det var en lille bitte ko, der gav utrolig meget mælk. Men den blev tovlige, når den skulle kælte. Da det skete første gang,

ringede Simon efter dyrlæge Møller i Middelfart. Han kunne ikke styre den lille ko. Dyrlægen mente, at "kælvningen gik hende på hjernen". Han gav det råd, at der blev lagt en isblok på koens pande. Sådan en havde de i områdets fællesfryser, som stod i deres lade. De lagde blokken i en sæk og bandt den fast i Lille Gormsens horn, så blokken lå på koens pande. Det tog galskaben, og de kunne beholde koen i mange år. Det betød også, at der kom jerseykøer i alle syv båse. De gav mere og federe mælk, og afregningerne fra Røjle Mejeri blev større.

Anna og Simon Hansen i Annas have under et besøg hos sønnen ca. 1970.
(Foto udlånt af Jens Ove Hansen).

Forinden havde de købt en malkemaskine, og det var slut med håndmalkning, spand og den trebenede skammel.

Først i 1950'erne installerede smedemester Mortensen i Kauslunde et oliefyr og centralvarme i stuehuset. Der kom radiatorer i alle rum. Der var nu også indrettet tre værelser og et toilet med håndvask på loftet.

Haven var Annas stolthed

Anna arbejdede ude og inde, men allermest holdt hun af at passe sin have, der var anlagt på det skrånende areal syd for stuehuset. Oppe ved huset var der et plateau med græsplæne og bede: roser og stedsegrønne buske. I et stort bed plantede Anna knoldbegonier ud om foråret, og de blomstrede i et rødt flor hele sommeren igennem, til den første

nattefrost satte ind. På skråningen var plantet stenbedsplanter og stauder. Midt for førte en trappe på 10-12 trin ned til næste plateau. De var belagt med flade stykker fra kæmpestenen. Der var stensætninger på begge sider af trappen. Haven var omkranset af træer mod syd og vest. Rødtjørnen nede i bunden havde vokset sig stor. Oppe ved stuehuset stod havebordet og nogle stole i læ bag en række tæt plantede lindetræer. Her kunne de slappe af en ledig stund og fra forår til efterår nyde et blomstervæld og grønne farver i alle nuancer. Mod vest ud til køkkenhaven og frugttræerne stod en række stauder. Haven var Annas stolthed – dog kunne hun ikke selv finde på at tage det ord i sin mund.

En lørdag eftermiddag et af de første år efter befrielsen går Anna i sin have og luger og nipper, river og klipper, som hun plejer om lørdagen. Vi er i juli måned – en fin sommerdag.

En høj, tynd dame går hen mod hende.

- Undskyld, at jeg maser mig på, men må jeg se Deres have, spørger hun på rigsdansk.

- Jeg kan se fra vejen, at den er smuk.

- Ja, værsgo', svarer Anna.

De går omkring i haven. Damen spørger til blomster og planter.

- Må jeg byde på en kop kaffe, spørger Anna.

- Ja, tak, smiler damen.

Anna serverer kaffe under lindetræerne. De har meget at snakke om.

Det endte med, at damen den følgende sommer blev indlogeret som sommergæst. Hun hed frøken Frilander og var lærerinde i København. Hun boede på Jens Oves værelse, som var blevet indrettet på

loftet. Det var netop blevet ledigt, da Jens Ove var kommet ud at tjene. Det blev frøken Frilanders sommerfristed i flere år. Selv om hun betalte for opholdet, hjalp hun til med madlavning og opvask og blev næsten en del af familien i flere somre.

I 1950'erne tog sønnen, Jens Ove, mere og mere over. I 1954 flyttede han hjem. Han bød på og fik en mælkerute til Røjle Mejeri. Indtægterne herfra skulle være hans løn. Han købte en Fergusonstraktor, og de skilte sig af med Brune, som havde efterfulgt de to nordbakker. Jens Oves Ferguson blev begyndelsen til hans maskinstation. I 1959 overtog han ejendommen. Anna og Simon blev boende i stuehuset til 1969, hvor de flyttede til Middelfart hos datteren, Inge, som nu boede i et hus i Hessgade.

I dag bebos 12 af de 13 husmandssteder. Parcel nr. 13 blev i 1965 solgt til Danske Olieberedskabslagre. Syv har beholdt jorden der drives som fritidslandbrug. Resten har solgt jorden fra, bl.a. til Agro Tech, som fra lod nr. fem driver forsøgsvirksomhed med afgrøder. Jorden på de 12 lodder dyrkes, og lærken "triller" stadig foråret ind.

Sammenholdet i den tidligere husmandskoloni er også bevaret. Mens nogle få storlandmænd driver det meste af Røjlehalvøens jord, og Røjle Mejeri er blevet en lille bitte del af den globale koncern Arla Foods, pumper et af Danmarks mindste vandværker, husmandsvandværket fra 1934, ufortrødent fint vand op til beboerne på seks tidligere statshusmandsbrug.

Note:

Artiklen bygger på interview med Jens Ove og Aase Hansen foråret 2014, avisartikler og Knud Madsens bog Herregården Billeshave, 2000.

Hovedkilden er Jens Ove Hansens erindringer om, hvad der skete og blev sagt for mange år siden. Derfor kan denne fortælling kun tilnærme sig virkeligheden.

Afsnit med kursivskrift og skrevet i nutid er baseret på kilder, men der er taget en fortælle-mæssig frihed for at variere og levendegøre historien.

Anna og Simon Hansen i Annas have under et besøg hos sønnen ca. 1970.
(Foto udlånt af Jens Ove Hansen).

Forinden havde de købt en malkemaskine, og det var slut med håndmalkning, spand og den trebenede skammel.

Først i 1950'erne installerede smedemester Mortensen i Kauslunde et oliefyr og centralvarme i stuehuset. Der kom radiatorer i alle rum. Der var nu også indrettet tre værelser og et toilet med håndvask på loftet.

Haven var Annas stolthed

Anna arbejdede ude og inde, men allermest holdt hun af at passe sin have, der var anlagt på det skrånende areal syd for stuehuset. Oppe ved huset var der et plateau med græsplæne og bede: roser og stedsegrønne buske. I et stort bed plantede Anna knoldbegonier ud om foråret, og de blomstrede i et rødt flor hele sommeren igennem, til den første

nattefrost satte ind. På skråningen var plantet stenbedsplanter og stauder. Midt for førte en trappe på 10-12 trin ned til næste plateau. De var belagt med flade stykker fra kæmpestenen. Der var sten-sætninger på begge sider af trappen. Haven var omkranset af træer mod syd og vest. Rødtjørnen nede i bunden havde vokset sig stor. Oppe ved stuehuset stod havebordet og nogle stole i læ bag en række tæt plantede lindetræer. Her kunne de slappe af en ledig stund og fra forår til efterår nyde et blomstervæld og grønne farver i alle nuancer. Mod vest ud til køkkenhaven og frugtræerne stod en række stauder. Haven var Annas stolthed – dog kunne hun ikke selv finde på at tage det ord i sin mund.

En lørdag eftermiddag et af de første år efter befrielsen går Anna i sin have og luger og nipper, river og klipper, som hun plejer om lørdagen. Vi er i juli måned – en fin sommerdag.

En høj, tynd dame går hen mod hende.

- Undskyld, at jeg maser mig på, men må jeg se Deres have, spørger hun på rigsdansk.

- Jeg kan se fra vejen, at den er smuk.

- Ja, vær's'go', svarer Anna.

De går omkring i haven. Damen spørger til blomster og planter.

- Må jeg byde på en kop kaffe, spørger Anna.

- Ja, tak, smiler damen.

Anna serverer kaffe under lindetræerne. De har meget at snakke om.

Det endte med, at damen den følgende sommer blev indlogeret som sommergæst. Hun hed frøken Frilander og var lærerinde i København. Hun boede på Jens Oves værelse, som var blevet indrettet på

loftet. Det var netop blevet ledigt, da Jens Ove var kommet ud at tjene. Det blev frøken Frilanders sommerfristed i flere år. Selv om hun betalte for opholdet, hjalp hun til med madlavning og opvask og blev næsten en del af familien i flere somre.

I 1950'erne tog sønnen, Jens Ove, mere og mere over. I 1954 flyttede han hjem. Han bød på og fik en mælkerute til Røjle Mejeri. Indtægterne herfra skulle være hans løn. Han købte en Fergusontraktor, og de skilte sig af med Brune, som havde efterfulgt de to nordbakker. Jens Oves Ferguson blev begyndelsen til hans maskinstation. I 1959 overtog han ejendommen. Anna og Simon blev boende i stuehuset til 1969, hvor de flyttede til Middelfart hos datteren, Inge, som nu boede i et hus i Hessgade.

I dag bebos 12 af de 13 husmandssteder. Parcel nr. 13 blev i 1965 solgt til Danske Olieberedskabslagre. Syv har beholdt jorden der drives som fritidslandbrug. Resten har solgt jorden fra, bl.a. til Agro Tech, som fra lod nr. fem driver forsøgsvirksomhed med afgrøder. Jorden på de 12 lodder dyrkes, og lærken "triller" stadig foråret ind.

Sammenholdet i den tidligere husmandskoloni er også bevaret. Mens nogle få storlandmænd driver det meste af Røjlehalvøens jord, og Røjle Mejeri er blevet en lille bitte del af den globale koncern Arla Foods, pumper et af Danmarks mindste vandværker, husmandsvandværket fra 1934, ufortrødent fint vand op til beboerne på seks tidligere statshusmandsbrug.

Note:

Artiklen bygger på interview med Jens Ove og Aase Hansen foråret 2014, avisartikler og Knud Madsens bog Herregården Billeshave, 2000.

Hovedkilden er Jens Ove Hansens erindringer om, hvad der skete og blev sagt for mange år siden. Derfor kan denne fortælling kun tilnærme sig virkeligheden.

Afsnit med kursivskrift og skrevet i nutid er baseret på kilder, men der er taget en fortælle-mæssig frihed for at variere og levendegøre historien.